

De normaliteit van interdisciplinariteit

Reinhild Vandekerckhove & Astrid De Wit, Universiteit Antwerpen¹

Samenvatting

In onze bijdrage presenteren we enkele reflecties en bedenkingen bij de visie van Van de Velde en van der Horst. Daarbij willen we vooral de interdisciplinariteitskwestie ‘ont-problematiseren’ en normaliseren door aan te tonen dat de taalkunde een volstrekt gangbaar parcours bewandelt: een evolutie van een (eerder) op zichzelf gerichte ontplooiing naar een vorm van volwassen openheid die zowel allerlei samenwerkingsmogelijkheden genereert als de wijsheid om de limieten van die samenwerkingen te erkennen. We betogen dat interdisciplinariteit geen graadmeter voor de (al dan niet tanende) vitaliteit van een discipline is en dat de taalkunde net verrijkt wordt door de interactie met andere wetenschapsdisciplines, terwijl die andere disciplines evenzeer winnen bij taalkundige expertise.

Abstract

In our contribution we reconsider the vision of Van de Velde and van der Horst, by aiming to deproblematize and normalize the concept of interdisciplinarity. We demonstrate that the domain of linguistics has known a highly regular evolution, going from more self-centered early stage unfolding to a form of full-grown openness that generates both a wide range of collaborative possibilities as well as the wisdom to acknowledge the limitations of those collaborations. We contend that a high degree of interdisciplinarity is by no means a sign of the arguably waning vitality of a research domain and that, on the contrary, the domain of linguistics is enriched by the interaction with other scientific disciplines, which, in turn, benefit from the insights from linguistics.

In ‘Crisis in de Taalkunde?’ brengen Freek Van de Velde en Joop van der Horst een prikkelende en op het eerste gezicht enigszins verontrustende analyse van ‘de staat van de taalkunde’. De taalkunde heeft prachtige inzichten voortgebracht, zowel in het wat verdere als in het heel recente verleden, en het siert de auteurs dat ze zich de moeite getroost hebben om vele schitterende werken en mijlpalen uit de geschiede-

---

¹ We danken graag Bert Leuridan (UAntwerpen) voor een interessante en vruchtbare wetenschapsfilosofische gedachteswisseling over interdisciplinariteit in de wetenschap.

nis van de taalkunde een plek te geven in hun bijdrage. Maar het tij lijkt gekeerd: nu taalkundigen massaal allianties aangaan met wetenschappers uit andere disciplines of, erger nog, nu wetenschappers uit andere disciplines zich ongevraagd gretig op taalanalyse storten, zou de houdbaarheidsdatum van de taalkunde overschreden zijn. De gewijzigde en mogelijk fatale manier van taalkunde bedrijven zou te verklaren zijn vanuit een veranderde kijk op de wereld: ‘We zijn afscheid aan het nemen van de Renaissance’.

Hieronder presenteren we enkele reflecties en bedenkingen bij de visie van Van de Velde en van der Horst. Daarbij willen we vooral de interdisciplinariteitskwestie ‘ont-problematiseren’ en normaliseren (in zijn alledaagse, niet-wiskundige betekenis) door aan te tonen dat de taalkunde een volstrekt gangbaar parcours bewandelt: een evolutie van een (eerder) op zichzelf gerichte ontplooiing naar een vorm van volwassen openheid die zowel allerlei samenwerkingsmogelijkheden genereert als de wijsheid om de limieten van die samenwerkingen te erkennen.

Voor we ons betoog rond interdisciplinariteit ontwikkelen, stellen we echter graag even in vraag of de lezer wel geholpen is met het frame van de renaissance en het einde daarvan. Het afscheid van de renaissance zou zich manifesteren in het feit dat we zaken minder door een ‘talige en cultuurhistorische bril’ zijn gaan bekijken en ‘meer door een numerieke bril, met statistieken, grafieken en cijfers’. Daar valt uiteraard iets voor te zeggen, al hoeft dat nog niet te betekenen dat cultuurhistorische en meer kwantitatieve, experimentele of empirische benaderingen elkaar uitsluiten, of dat de tweede de eerste vandaag verdringen. Heeft het cultuurhistorische en talige perspectief m.a.w. wel echt afgedaan? Daar zijn wellicht vraagtekens bij te plaatsen, zoals we verderop zullen betogen. Maar het wordt nog lastiger als we gaan nadenken over wat er precies bedoeld wordt met de taalcultuur van de renaissance. Van der Horst (2008a, pp. 66-67; 2008b) zelf geeft aan dat de renaissancistische talige bedrijvigheid bijna exclusief gefocust was op de geschreven taal. Men was beducht voor taalvariatie en taalverandering, talen moesten in de eerste plaats begrensd worden: ‘er worden hekken geplaatst’ (van der Horst 2008b, p. 13). Wie de ontwikkeling van de taalkunde als wetenschappelijke discipline bekijkt, ziet dat die van meet af aan een afscheid van de renaissance inhoudt. Van der Horst (2008a, pp. 190-193) beschrijft hoe een ‘oude’ discipline als de dialectologie met de fenomenale dataverzameling van Georg Wenker (jaren 70 van de 19de eeuw) een wetenschappelijke boost kreeg. Dialectologie werd dialectgeografie en taalgrenzen moesten het afleggen tegen het taalcontinuüm. Bijgevolg concludeert van der Horst (2008a, p. 194) dat ‘rond 1872 en 1876 in de taalwetenschap althans één belangrijk aspect van de renaissance-

visie op taal begint te wankelen'. Daar komt nog bij dat het 'primaat van de geschreven taal' (van der Horst 2008a, p. 66) met de dialectstudie onmiskenbaar ingeruild werd voor dat van de gesproken taal. Het gros van de baanbrekende werken in de taalkunde moest dan nog komen. De door Van de Velde en van der Horst beschreven hoogtepunten van de taalkunde getuigen bovendien van heel veel belangstelling voor taalverandering, taalvariatie en taalcontact. Is het dan niet verwarrend en zelfs wat ongerijmd als het afscheid van de renaissance nu opnieuw uit de kast gehaald wordt om te verklaren wat zich vandaag binnen de taalkunde (en erbuiten) afspeelt?

Zelf hebben we niet meteen een alternatieve verklaring voorhanden, maar misschien hoeft dat ook helemaal niet. Het lijkt ons veeleer dat we de evolutie van *de* taalkunde van de prilste wetenschappelijke verwezenlijkingen tot het grote en open bedrijf dat het vandaag geworden is, kunnen karakteriseren als een hele 'normale' evolutie voor een rijpende en vervolgens volwassen wetenschappelijke discipline. Daarmee willen we overigens niet betogen dat alle wetenschapsgebieden dezelfde evolutie doormaken, laat staan dat ze die zouden moeten doormaken. Bovendien zijn sommige wetenschapsdisciplines van bij de start inherent interdisciplinair.

Maar laten we beginnen met de taalkunde. We hoeven het werk van Van de Velde en van der Horst niet over te doen: uit hun bijdrage blijkt duidelijk dat de taalkunde zich vanaf halfweg de 19de eeuw (een enkele eerdere uitzondering niet te na gesproken) tot diep in de 20ste eeuw ontwikkeld heeft en dat dat de ene mijlpaal na de andere opgeleverd heeft, 'eenvoudigweg omdat er nog veel te ontdekken was'. Vanaf de jaren 90 van de vorige eeuw is het volgens de auteurs zo'n beetje gedaan met de mijlpalen binnen de taalkunde, of toch met die uit de 'taalkunde *an sich*', want er vallen nog wel een aantal doorbraken te noteren, die zij vatten onder de noemers van 'de kwantitatieve wending', 'equi-complexiteit', 'linguïstische relativiteit' en 'evolutionaire taalkunde'. Wat blijkt echter: die recente opstokers zijn vaak niet meer (alleen) op conto te schrijven van traditionele taalkundigen. Ze zijn het product van interdisciplinaire samenwerking of ze zijn in belangrijke mate het werk van mensen die in andere disciplines zijn grootgebracht. Een eerste kanttekening hierbij is dat dat sommige van de besproken recente doorbraken een perfecte illustratie vormen van het adagium '*if you want new ideas, read old books*'. Van de Velde en van der Horst haasten zich om te zeggen dat met de rehabilitatie van oude ideeën met nieuwe methodes niks mis is, maar uit hun betoog spreekt toch onmiskenbaar een zekere ontgoocheling wegens te weinig 'nieuw'.

Los van het feit dat deze teleurstelling getuigt van enig ongeduld – het is nu eenmaal niet onlogisch dat de vaart die karakteristiek was voor de initiële *Sturm und Drang* wat afneemt – lijkt het ons op zijn minst gezegd voorbarig om te beweren dat er weinig nieuws te ontdekken valt binnen de taalkunde. We hebben nu de rijkdom (de ‘*old books*’ – en niet van de minste, als we Van de Velde en van der Horst erop nalezen!) die ons toestaat om op de schouders van reuzen te gaan staan om nieuwe paden te verkennen, samen met taalkundigen uit andere taalkundige disciplines en met wetenschappers uit andere vakgebieden. Wat die reuzen betreft: de taalkunde is een volwassen discipline geworden. Dat is geen voorwaarde om naar buiten te kunnen kijken, maar het helpt. En dat is precies het tweede punt dat we willen maken: nu allerlei onderzoekslijnen en paradigma’s stevig in het zadel zitten, nu de taalkunde met andere woorden haar bestaansrecht meer dan bewezen heeft, kan de volwassen discipline met (zelf)vertrouwen het contact met andere disciplines aan(gaan). Dat de grootste interne beslommingen van de baan zijn, is dus geen teken van een existentiële crisis – wel integendeel.

Een volgend element in ons betoog betreft het feit dat vele bloeiende wetenschapsdisciplines uitgesproken interdisciplinair zijn en dat interdisciplinariteit dus, ten eerste, helemaal niet zo uitzonderlijk is en, ten tweede, geen graadmeter voor de vitaliteit van een discipline. We zien de experimentele deeltjesfysica toch ook niet als een tanende discipline omdat ze uitgesproken interdisciplinair opereert? Het lijkt erop dat interdisciplinariteit vandaag veeleer regel dan uitzondering is. Zoals Andersen (2016) aangeeft, is het beeld van de onafhankelijke en autonome wetenschapper – een beeld dat sterk bepalend is geweest voor het afbakenen van wetenschappelijke disciplines, binnen die disciplines zelf en binnen wetenschapsfilosofische benaderingen van die disciplines (zie bv. Kuhn, 1970) – vandaag een mythe. Aan de ene kant bouwt iederéén voort op een traditie (de hoger genoemde ‘*old books*’), en aan de andere kant – belangrijker nog – slaan we vaker wel dan niet de handen in elkaar om vat te krijgen op een steeds complexer wetenschappelijk bedrijf. Ongetwijfeld geldt dit ook voor de taalkunde: de omvang en complexiteit van vele corpora (van welke aard dan ook), de veelheid aan theoretische benaderingen, de beschikbaarheid van een steeds groeiend aantal beschrijvingen van de meest uiteenlopende talen..., het zijn stuk voor stuk factoren die eenvoudigweg nopen tot samenwerking.

Maar misschien moeten we ook niet doen alsof taalkundigen vroeger nooit over de grenzen van hun vakgebied heen stapten. We keren nog eens terug naar de dialectologie: die discipline keerde zich eerst naar buiten, om pas nadien, met structuralistisch geïnspireerd dialectonderzoek (bv. Goossens,

1969), op zoek te gaan naar intern-linguïstische verklaringen. Lang voordat er sprake was van interdisciplinaire taalkunde sloeg de dialectologie namelijk een brug naar de geografie voor extern-linguïstische verklaringen van bepaalde patronen van geografische diffusie (bv. dialectgrenzen die samenvielen met natuurlijke grenzen). Verder incorporeerde ze ook gretig de golventheorie voor de verklaring van de verspreiding van taalveranderingen vanuit een innovatief centrum (Schmidt, 1872), een theorie die later met behulp van de sociale geografie aangepast werd door Peter Trudgill (1974) in zijn *'gravity model'*. In het lijstje met de hoogtepunten die de taalkunde voortgebracht heeft, nemen Van de Velde en van der Horst terecht ook het *fourth floor*-onderzoek van Labov (1966) op. Het hoeft weinig betoog dat deze studie mee de basis heeft gelegd voor de inherent interdisciplinaire discipline Sociolinguïstiek, die Coulmas (2003, p. 564) omschrijft als *'a hybrid that draws on both linguistic and sociological scholarship'*. De interdisciplinariteit is dus al langer het taalkundige bedrijf binnengeslopen, zij het niet met dezelfde intensiteit als vandaag.

De vele kruisbestuivingen tussen de taalkunde en andere disciplines leveren duidelijk heel wat moois op. Ook daarvoor kunnen we verwijzen naar Van de Velde en van der Horst. We kunnen dus alleen maar hopen dat interdisciplinaire samenwerkingen niet afgeremd worden. Maar er zijn ook grenzen aan wat andere disciplines kunnen bijbrengen en het lijkt ons bijgevolg ook niet onlogisch dat een wetenschapsdiscipline haar eigen waarde net beter in perspectief kan gaan zien door tegen die grenzen aan te lopen. Van de Velde en van der Horst geven zelf voorbeelden van niet-taalkundigen die met veel bevlogenheid, maar zonder al te veel last van taalkundige of filologische kennis 'met moddervoeten door de [talige] gegevens banjeren' en daar vervolgens ook op afgerekend worden. Dat brengt ons bij ons laatste argument: interdisciplinaire taalkunde is geen taalkunde zonder de taalkunde. Op dezelfde manier is een interdisciplinaire discipline als de populatiegenetica – die biologie, statistiek en genetica samenbrengt – geen populatiegenetica meer als je genetica uit het rijtje plukt. Zonder rood, geen paars. Gedegen taalkundige kennis is geen relict van het verleden. De interdisciplinaire taalkunde heeft de taalkunde nodig, zowel bij de hypothesevorming als bij de interpretatie van de data. Uiteraard kan pure datamining aardig wat opleveren voor de taalwetenschap, maar als taalkunde overgelaten wordt aan statistici en informatici is het risico op categorisatie- en interpretatiefouten reëel. Bovendien heeft de taalkunde zelf nog zoveel te bieden. We hebben alle reden om wetenschappers uit andere disciplines te benaderen met onze taalkundige onderzoeksvragen en -hypothesen. Taalkundigen zien net door hun taalkundige kennis opportunitieit-

ten die niet-taalkundigen niet kunnen identificeren, bv. omdat ze bepaalde talige fenomenen eenvoudigweg niet kennen of omdat de conceptualisering ervoor ontbreekt. De te boeken winst is dan ook niet eenzijdig: de taalkunde wordt verrijkt door de interactie met andere wetenschapsdisciplines en die andere disciplines hebben evenzeer te winnen bij taalkundige expertise. Tot slot willen we ook even wijzen op interdisciplinaire samenwerking binnen de taalkunde zelf: de volwassen discipline heeft vele subdisciplines voortgebracht, die elkaar op menig manier naar nieuwe inzichten kunnen stuwten. Voor een illustratie daarvan moesten we niet al te ver gaan zoeken: in De Wit & Vandekerckhove (in voorbereiding) tonen we aan wat de cognitieve linguïstiek kan leren van de sociolinguïstiek, en omgekeerd (zie bv. ook Anthonissen, 2020). Wij maken ons geen zorgen: de taalkunde wacht nog een spannend (tweede) leven!

Literatuurlijst

- Andersen, H.** (2016). 'Collaboration, interdisciplinarity, and the epistemology of contemporary science'. *Studies in History and Philosophy of Science*, 56: 1-10.
- Anthonissen, L.** (2020). *Special Passives across the Lifespan: Cognitive and Social Mechanisms*. Proefschrift Universiteit Antwerpen.
- Coulmas, F.** (2003). 'Sociolinguistics'. In Aronoff, M. & Renssler, J. (red.), *The Handbook of Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishers, 563-581.
- De Wit, A. & Vandekerckhove, R.** (in voorbereiding). 'Lache, giere, boeie: The use of insubordinate infinitives in informal computer-mediated communication'.
- Goossens, J.** (1969). *Strukturelle Sprachgeographie. Eine Einführung in Methodik und Ergebnisse*. Heidelberg: Winter
- Kuhn, T.S.** (1970). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: Chicago University Press.
- Labov, W.** (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington: Center for Applied Linguistics.
- Schmidt, J.** (1872). *Die Verwandtschaftsverhältnisse der indogermanischen Sprachen*. Weimar: Böhlau.
- Trudgill, P.** (1974). 'Linguistic Change and Diffusion: Description and Explanation in Sociolinguistic Dialect Geography.' *Language in Society*, 3/2: 215-246.
- Van der Horst, J.** (2008a). *Het einde van de standaardtaal. Een wisseling van Europese taalcultuur*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Van der Horst, J.** (2008b). 'Herstel van het taallandschap. Opkomst en (vooral) neergang van de Renaissance-visie op taal'. *Praagse perspectieven 5. Handelingen van het Regionaal Colloquium Neerlandicum van Midden-Europa aan de Karels-universiteit te Praag*, 11-20.